

Transkripsjon av:

Kommittert Christen Henriksen Prams
innberetninger fra to reiser i Norge, 1805-1806,
Riksarkivet, Kommersekollegiet, De nye
sekretariatene 1797-1813, RA/EA-5457/F/Fa/L1327,
s. 1922-1940.

Skannet kopi:

<https://media.digitalarkivet.no/view/112225/34>

[Tekst fra forrige tema er utelatt]

Øyestad Sogn med dets to An-
nexer er uden Tvivl næst To-
ten i Agers huus Stift det folke-
rigste Præstegield i hele Riget,
da det i 1801 indeholdt 6783 Menne-

---

nesker nu maaskee har fulde 7000.— Vist nok seer man her blomstrende Handelstiders almindelige Virkning paa deres Omegn; det rige *Arendal* er kun 1 Miil herfra, dog er denne store Folkemængde ingenlunde blot denne Virkning af Kiøbstædens Naboskab at tilskrive, men deels ~~derved~~; at en ej lien Deel af selve Staden, men som ligger uden for sammes Jurisdiction, regnes med til Øyestads Sogn deels og, at der til Sognet hører

---

Arbejderne i de der beliggende rige Jerngruber eller Malmbrud; /^{Derved} er Folkemængden naturligviis langt større end den ved Jordens Dyrkning og Land væsens Drivten alleine vilde være.— Heele Arealet er Klippe, en stor, maa-skee den større Deel vil og til agricultorisk Behandling ubrugbar Klippe, men da dog Resten er god Leerjord og Beliggenheden saa meget fordeelagtig, er den her [borgerlige?] Folkemængde, end-og om ei saa stor en Deel af

---

samme var udenfor Land almuen, dog ingenlunde saa stor; naar fra det fulde Folketal 6785, bestaaende af 1426 Familier, drages de 513 Familier, som efter Tabellen tilhører Kiøbstednæringen #) saa bliver Præstegieldets Land almue, Bergarbeidere ogsaa som det sig bør, did regnede, kun 913 Familier, eller 4345 Mennesker som paa det beregnede Areal

---

#) Nemlig de i *Colbiørnsvig*[pg?] i Grimstad og i Fiære Sogn; ikke de 99 Familier af Barboe, hvilke Høre til østre Molands Sogn.—

---

kun gjør 238 Mennesker pr □

Miil, altsaa meget ringe.—

Jeg gjorde eller forivede¹ her Bekiendtskab med de to udmærkede Hædersmænd; som ere Stedets Præster, Sognepræsten Provst *Smith*, en af Indsigter og Retskaffenhed [saare?] hæderlig Olding, og den residerende *Capellan Grøegaard*², en yngre ej mindre hæderlig Mand af meget veldyrkede Talenter, begge vidt agtede for deres Forhold i Almindelighed som Folke-Lærere, deres Virksomhed for

---

¹ Forivre [for ivrig]: å bli (altfor) opphisset; å ta for hardt i (til en slik grad at man blir dårlig/syk av det)

² Hr. Pastor, Residerende Capelan Hans Jacob Grøgaard

Skolevæsenet og Almue Oplysning i deres Exempel for deres Meenighed i alt, som især Agerdyrking og landvæsen.— Begge, ogsaa Capellanen, leve med Kaldets gode Indkomster i de lykkelige Kaar, som des værre mindre og mindre blive Præsteskabet til Deel, at de ej ved deres Forfatning tvinges fra at holde Skridt i Literarisk³ *Cultur* med Tiderne, men i Huusholdningsvæsenet ogsaa kunde være et Forsøg, og yde det de Forskudde, uden hvilke

---

³ litterær

---

ogsaa dette i alle dets Deelee bliver forkryblet.—

Jeg rejste videre til *Frolands* Jernværk, halvanden eller, ved adskillige Bøyninger vel to Mile Nord end i Landet.— *Communicationen* er her deels til Lands, dog kun et Stykke op over Fylde, til Elven, som der overfor bliver en temmelig betydelig Søe, bliver at befare til Baads. Endnu er Egnen lidet forskjællig fra det jeg af Nedenæs havde gienemreist, saadan at dens meeste

Areal syntes at være og uden tvivl og er, og vil findes engang i Tiden dyrkbart.— At det ei saa er vil den nys anførte Sammenligning mellem dets Strækning og Folketallet have oplyst.—

Frolands Jernværk er et af Norges yngste, først optaget 1763 og bragt endnu meget sildigere⁴ i fuld Drift af dets sidste afdøde Ejer General krigs *comissaire Smith*.— Det ligger i en særskildt trang Dal mellem Klipper, som, skøndt skovdækte, dog i Højden

---

⁴ Sildig: sen

---

fremviise en lidet bearbejdelig Grund.— Resten af Frolands Sogn ligger adskilt derfra i et langt bredere og større Dalstrøg langs den store Elv.—

Værket, eller den Dal, som samme udfylder, har en mindre Særskildt fra Naboefieldet nedrindende Elv.— Ej alleene er Beliggenheden her i pittorisk Forstand i sjelden Maade fortryllende, men de betydelige ved Bjergenes Fødder op ad deres Sider og ved den Søe, som Elven her

danner opdrevne Jorder ere sa frugtbare som skionne.— Saa-
dan er da og Beliggenheden,
at forstandig *Cultur* nødvendigen
her maae frembringe Frugtbar-
heden, om den end ikke var Jord-
bunden uden *Culturens* kraftige
Hjelp med given.— Biergenes
Høyde er ubetydelig, faae Hun-
drede Alen.—Der er tilstræk-
kelige ^{til} fuldstændigt Værn mod
de nordlige vestlige og østlige
Vinterstorme.— Dalen er aa-
ben mod Solsiden.— de ikke

---

nøgne Bierges Heldning sikkrer mod Tørke, ved utallige Kilder og smaae Bække, for hvis overflø-
dige Næde det er til at skaffe Afløb.— Dette er da rigtig nok Beskrivelsen over utallige Ste-
der i disse Egne.— Vet Bebyg-
ning, store elegante og frugt-
bare Haver, i Terrasser Langs op ad Bjergsiden, Kjendelige Spor af Smag, Hensigtsmæssig-
hed og Rigdom, uden Profusion,⁵ i alle Anlæg i Alting foreener sig for at gjøre denne Liiden Dal

---

⁵ Profusion: overdreven gavmildhet; ødselhet; overdrevent eller umåteholdent forbruk

---

til en af Norges aller meeste indtagende.—

Værket har sine Gruber i de omliggende Bjerge, dog i nogen Afstand.— Dets Malme roses ikke.— Jernet skal være af ringe Qvalitet, og ej uden Kostbar Forædling at bruge til andet end Støbegods.— Kanonkugler og Ballastjern har vel og hidtil været dets betydeligste Anvendelse.—

Der er kun een Smelteovn eller Marsovn, og selv denne

---

er der ej Kul til at drive meere end nogle af Aarets Maaneder.— Den var nu udblæst i *Juni* og skulde først paablæses igjen til Foraaret.— Der er foruden Stangjerns Hammer fire Spiger-Hammer, og en til at afsmedde runde Bolter.— Der er et Valseværk for at kløve Stangjernet til Spigerteener, men dette bruges ikke.—

En Skotter ved Navn *Crawford* fra Carons verket⁶ ved Edinburg var her i Begreb med at bygge

---

⁶ Mulig snakk om Carron kompaniet i Falkirk, mellom Edinburgh og Glasgow

---

en saa kaldt Kuppel ovn, bestemt til i den at smelte Rujern til fiin Støbning.— Ovnens bestod i en *Quadrat* af ikkun tre Fod, med en indvendig rund *Aabning* af Blot 18 Tommer *Diameter*.— Til smeltningen i denne Ovn var omlagt to svære Blæsebælge med et Vandhiul alleene for dem.— Efterat have dette Arbejde paa gandske lidt nær færdigt, og dertil anvendt et Par Tusinde Rigsdalers Omkostninger, var han i Færde med at for—

-lade det; enten det er at han, en simpel Hytte arbeider mistvivler om at opfylde det han har forbundet sig til, og er har udgivet sig at forstaae, eller han agter i Rusland, hvor saa mange af hans Landsmænd have gjort stor Lykke, at Søge bedre Kaar end de dog ret gode; som han har havde betinget sig. — Det har nu s[k]ielden været de norske Bye og værkejeres Lod at være medtagen af engelske som og af svenske Lykkes jægeres.

For at være i fuld Drink behøver Frolands værket 7000 Læster Kul. Det kan ei opbringe meere end 3 a 4000, altsaa Kuns dets halve Behov.— Kullæne betales dog med 2 indtil 2½ Rd^f Læsten, en Priis som synes at kunde lønne Kulbrændings Omkostningen og er temmelig Transport af et Materiale hvoraf en Hest trækker en heel Læst.— Den store Mængde Toppe⁷ og Affald, som Trælast-Hugsten efterlader, vilde afgive mange Gange meere Kul

---

⁷ Tretopper

---

end det Biergværkerne forbruge, men dette Affald bruges lidt eller aldeles ikke til Kulbrændsel.— Det volder for meget Arbeid, Koster for megen Tid at samle det til en Mile.— Det meeste af hvad der brændes til Kul, hugges til det samme.— Den meere huus holderiske Framgangsmaade vil først da faae Sted, naar ved Landets Opdyrkning Levnets midlerne falde til saadan Priis, at en Arbeider kan nøyes med

---

en Dagløn, stor som kun Halv deelen af det Livs opholdet nu Koster eller og om Træelasten faldt saaledes i Prisen at mindre deraf og kun Træelast af fortrinlig Art blev at afsætte.—

Jeg opholdt mig her til den 9de, mellem Mennesker, som kjendte Ejerne, de ovennævnte Præster, Værkets nærværende Ejer, den unge *Schmidt* og hans familie, og antegnede hvad jeg tildels allerede her har benyttet.—
Uagtet saa sildig paa Aaret

---

havde jeg saavel paa Hidreisen, som i de Dage jeg her opholdt mig havt fuld kommen Sommerveir, hvorvel en ringe Grad Frost nogle Dage forud havde advaret om Vinterens Nærmelse.— *Climatet* er i Nedenæs-Fogderie ikke ublidere end i *Danmark*, Kun Vintren i en ringe Afstand fra Kysten mere stadig.—

---

⁸ Prestegield